

TÜRKLERDE İRKÇILIK ve MİLLİYETÇİLİK

İki bin yıldır çok sayıda devlet ve imparatorluklar kurmuş olan Türkler, devlet olarak ırkçılık yapmadılar. (Aslında Doğu anlayışında, ırkçılık diye bir tanım ve duygu yoktur.) Hemen bütün imparatorluklarında Türk olmayan halktan insanları da önemli görevlere getirdiler. Diğer halklara adaletle davrandılar. Ülkelerindeki bütün dinlerin mensupları için ayrı din adamı ve ibadet yeri buldurdular. Hatta kimi zaman Hazar Türklerinde görüldüğü gibi, her din mensubunun davalarını ayırdılar. Ayrı ayrı yargıçlar görevlendirdiler.

J.P.Roux'nun ifade ettiği gibi (s.230), imparatorluklarındaki Türk olmayan çeşitli toplulukların duraksamalarının, güçsüzlüklerinin, ihanetlerinin sonunda, imparatorluğu savunmak büyük ölçüde Türklere düştü. Bunu hayran kalınacak bir kahramanlıkla ve büyük bir özveriyle yaptılar. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihinde daha belirgin olarak görüldüğü gibi, mücadelelerinden kendilerinin yarar sağlamayacak olmaları, bu özverilerinin değerini daha da arttırmaktadır.

Türkler dünyada, en geniş alana yayılmış ve en çok imparatorluk kurmuş millet olmalarına rağmen, **yok ettikleri hiçbir medeniyet olmamıştır.** Jean Paul Roux'nun dediği gibi, sadece bazı halkların, Türklerin kendilerinin ilerlemelerini engellediklerine dair iddiaları vardır. Bunların da ciddi olmadıklarını tarihi inceleyenler biliyor. Aksine Türkler, diğer halklara, Türk tebaaya gösterdiklerinden daha iyi davrandılar. Eğer dünyada ırkçılık üzerine yarışma yapılırsa, Türkler sonlarda kalırlar. Hele 1492'den sonra "öteki"ni yok edercesine ezen Avrupalı anlayışının yanında çok masum kalırlar.

Bugünkü anlamda milliyetçilik anlayışı da ilk önce Avrupa'da başlamıştır. Avrupalıların kendi halklarına da baskıcı davranmalarının sonucu 1789 Fransız Devrimi oldu. Devrimden sonra Avrupa'daki halklar arasında, milliyetçilik düşüncesi organize olmaya ve gelişmeye başladı. O dönemde Avrupa'da iki tane imparatorluk vardı. Biri Osmanlı, diğeri daha küçük olan Avusturya-Macaristan idi.

Avusturyalı liberaller, imparatorlukta halkların milliyetçilik duygularının ve özgürlük isteklerinin önüne geçmek için, yeni bir fikir geliştirdiler. Ekonomik kalkınmanın, halklar arasındaki birliği sağlayacak uluslararası bir bağ olduğunu şiddetle savundular. İmparatorluğu birlikte korumaları gerektiğini söylediler. Bu nedenle ülkedeki diğer halkları da askere aldılar. Ekonomik kalkınmayı sağlamaya çalıştılar. Ama Peter F. Drucker'e göre (s.37) bu uygulamalar, siyasi yönden Avusturya için tam bir felaket oldu.

Refah, farklı milletleri yatıştırmak yerine, onların giderek daha milliyetçi kesilmelerine yol açtı. Avusturyalılar diğer milliyetlere üniversite açtılar. Herkesin kendi ulusal dilini kullanmasına izin verdiler. Bütün bunlar, özerklik isteklerinin oluşmasından başka bir işe yaramadı. Özerklikler, ardından tam bağımsızlık için baskı yarattı. Bu durumu gören Avusturyalı yöneticiler, her istenileni yaptıkları halde, kendilerine böyle davranılmasına içerlediler. Yaptıkları bunca iyiliklerden, verdikleri haklardan sonra karşılığı bu olmamalıydı diye düşündüler. Sonuçta diğer milliyetlere sert davranmaya başladılar. 1860 yılından itibaren bu hareketleri bastırmak için zor kullandılar. Ama, artık ok yaydan çıkmıştı ve geç kalınmıştı.

Benzer durum, İngiliz egemenliğindeki Hindistan'da da oldu. İngilizler kuzey Hindistan'daki Babür İmparatorluğu'nu da topraklarına katarak (1856), Hindistan'ın tamamına hakim olmuşlardı. Bölgenin büyüklüğünden dolayı, ülkeyi daha kolay yönetebilmek amacıyla 1870'li yıllarda Hindistan Kongresi'ni kurdular. Böylece bu büyük ülkeyi daha kolay yönetebileceklerini düşündüler. Ekonomik

ve sosyal konularda serbestlik verdiler. Ancak, P.Kennedy'ye göre, Hindistan'ın bağımsızlık hareketindeki liderlerden hemen her biri bu kongreden çıktı.

Tarihteki diğer olaylar da incelendiğinde görülen şudur. Kendi kendilerini yöneten bir ülkenin bağımsız insanları, refaha daha çok ulaşip daha çok eğitim gördükçe, düşünce olarak liberalleşiyorlar. Ancak, başkalarının yönetiminde olduğunu düşünen ve kendilerini bağımsız hissetmeyenler refaha daha çok ulaşip daha çok eğitim gördükçe, diğerlerinin aksine daha gurupcu ve köktenci oluyorlar. Başkaları tarafından yönetilmek zor geliyor ve durumlarına daha çok içerliyorlar.

OSMANLI'DAKİ TÜRK OLMAYAN HALKLARDA MİLLİYETÇİLİK

Bütün Avrupa kökenli imparatorlukların aksine Osmanlılar, Anadolu'dan aldığı Balkanlara, Hicaz'a, Mısır'a yatırdılar. Savaşlara ise Türkleri gönderdiler. Böylece Türklerin hayatlarının ve ticaretlerinin baltalanmasına sebep oldular. Bu arada ise diğer milliyetleri rahat ettirmeye çalıştılar. Bu konularda daha önce bilgi verildiğinden burada değinilmeyecektir.

Ama, ayrılmak isteyenleri uzun süre ya da sonuna kadar tutmak, bırakın devletleri, ne iş yerinde, ne ailede, ne de spor kulübünde mümkün değildir. Nitekim Müslüman olan ve üzerlerine titrenilen milliyetler bile, Avrupalı büyük devletlerin kışkırtma ve desteklemelerinin etkisiyle, Osmanlı'dan ayrılmak için bazen isyan çıkardılar. Kimi isyanlar ise adaletsiz davranan bölge yöneticilerine karşı yapıldı.

İlk isyan edenler Arnavutların Hıristiyan gurubu oldu. **Önce 1779'da Geg'ler ve Tosk'lar ayaklandı.** 1787'de Müslüman Mahmud Buşati, Kosova'da Osmanlılara karşı savaştı. Diğer taraftan da, Avusturya İmparatoru II. Joseph ile siyasi ve dini bir antlaşma yaptı. Ancak etkisi kısa sürdü. Daha sonra, Osmanlı yönetimindeki bazı hatalara kızan Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa isyan etti. Onun başkaldırısı yönetimle ilgili haklı nedenlere dayandığından uzun sürdü. Ancak isyan, 1822'de Osmanlı kuvvetlerince ele geçirilip öldürülmesiyle son buldu. Daha sonraları kuzeyde II. Mustafa Buşati, Orta'da Poda Paşa ve Güney Arnavutluk'ta Tepedelenlioğlu Veli Bey isyan ettiler. Daha sonra Berlin antlaşmasından (1878) sonra, Prizen Arnavut Bağlaşması kuruldu. Bu kuvvetlerin bağımsızlık için isyan etmeleri üzerine padişah II. Abdülhamit Han, üzerlerine Derviş Paşa'yı gönderdi ve isyanı bastırdı.

Bosna-Hersek ise Osmanlı İmparatorluğu'na karşı, Arnavutlara nazaran daha sadık davrandı. İlk isyanlarını 1851 yılında çıkardılar. Bu tarihte Babialî'nin yaptığı ıslahatlar üzerine çıkan isyanı, Ömer Paşa bastırdı. Ancak, yedi yıl sonra 1858'de Bosna halkı Avusturya'dan kendilerine müdahale etmelerini istedi. 1875'te Hersek'te isyan patlak verdi ama yine bastırıldı. 1878 Berlin antlaşması ile Bosna-Hersek Avusturya'nın yönetimine bırakıldı. Ancak, bölgeyi Avusturya'nın resmen işgali 1908'de oldu.

Avrupalıların ve Rusların bizzat katılımı destekledikleri isyanlardan sonra diğer milliyetler de önce özerklik, sonrada tam bağımsızlıklarına kavuştular. Önce Yunanlılar (1829), sonra Sırlar (1830), Rumenler (1878), Bulgarlar (1878) başlangıçta küçük, giderek daha büyük toprak parçasıyla bağımsızlıklarını ilan ettiler. Balkan Savaşında da (1912) hep birlikte Osmanlı'ya saldırdılar.

Osmanlı yönetiminde kalan halklardan da isyan edenler oldu. İlk isyanı 1880-1882 yılları arasında Kürtler çıkardı. Şeyh Ubaydullah yönetimindeki isyan çok geniş bir alana yayıldı. Ama bastırıldı. Ermeniler ise, 1895 yılında ilk isyanlarını çıkardılar. Van'dan Adana'ya kadar isyanı yaymaya çalıştılar.

Eğer Osmanlı yönetimindeki halklar Türklerden hoşnut olmasalardı, Osmanlı'nın zayıfladığı, yenilerinin lağvedildiği, yerine ciddi bir ordunun kurulamadığı, Avrupalıların ve Rusların sürekli kışkırttığı ve bizzat destekledikleri ortamlarda, sadece bazı milliyetçi ayrılıkçı güçlerin değil,

halkın çoğunluğunun desteklediği ayaklanmaların olması gerekirdi. Hatta halklar aralarında birleşerek başkaldırabilirlerdi. Böyle bir durumda Osmanlı'nın gücü ayaklanmaları bastırmaya yetmezdi.

Böyle bir durum olmadığı gibi, aksine tersi oldu. Meselâ, Yunanistan bağımsız olduktan sonra bir kısım Yunanlı halk, oradan kaçarak Türkiye'nin Ege bölgesine sığındı. Çünkü yeni kurulan Yunanistan'da, devlet gibi görünen çeteler vardı. Osmanlı'da ise, adalet vardı.

Türkiye'deki bir kısım insanlar, bütün bu milliyetlerin isyan etmelerinin sebebi olarak Jön (genç) Türkler hareketini görürler. Halbuki bu insanlar, "**Yeni Osmanlılar**" adındaki derneklerini **1865 yılında** kurdular. Yani bu olaylardan, **isyanlardan çok sonra ve azınlık milliyetçilerine bir tepki olarak kurdular**. Eğer Fransız Devriminin rüzgarına kapılan ve kıskırtılan halklar sıkça ayaklanmasalardı, Türklerde milliyetçilik akımı oluşmazdı. Yine de Jön Türkler hareketi tamamen bir milliyetçilik hareketi değildir. Bu hareket Avrupa'nın gelişmişliği, teknolojik üstünlüğü karşısında, Osmanlı Devletinin geri kalmışlığına bir içerlemedir.

SERHAT BOYLARINDA ACI ÇEKEN TÜRKLER

Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki bu milletler isyan ederlerken Türkler, o bölgeleri Avusturya-Macaristan ve Rus ordularına karşı korumak zorunda kalarak savaşıyorlardı. Savaşlara kişisel katılımlar dışında, bölge halkından kurumsal destek gelmiyordu. Bölgede Türklerin sayıları azalmaya başladı. Az sayıda olmalarının da etkisiyle hem içeriden milliyetçi gurupların, hem de dışarıdan düşmanların hücumlarına uğruyorlardı. Devletleri güçsüz haldeydi. Karşılarında savaşan Avusturya ve Rus kuvvetleri, kendilerinden daha kalabalık ve silah bakımından üstündü. Sonuçta, bu bölgelerdeki Türkler, belki de Anadolu insanından daha çok acı çektiler. Acımasız düşman orduları ve imparatorluk mensubu milliyetlerin bazı vahşi çeteleri tarafından kimi yerde soykırıma uğradılar. Geri çekilişler tam bir perişanlıktı. Hem doğa şartlarına hem de vahşi çetelere karşı mücadele ediyorlardı. Bu acılar uzun süre devam etti.

Yüz yıl içerisinde toplam 5.500.000 Türk ve Müslüman bu saldırılarda vahşice öldürüldü. Kaçabilen yaklaşık 5.000.000 kişi Türkiye'ye sığındı. **Dünyaca ünlü ansiklopedilere giren ve belki de çok daha fazla olan bu rakamlar, Türklere karşı uygulanan gerçek bir soykırımı gösterir.**

Budin'in (Budapeşte) terk edilmesinden sonra göçler hızlandı. Göçler ani olduğundan düzen ve intizamdan yoksundu. 1700-1774 arasında artan toprak kayıplarına paralel olarak hızlanan göç hareketleri Macaristan, Kırım, Kuzey Kafkasya, Romanya, Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan ve Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya doğru oldu. Ancak bu döneme ait rakamlara ben ulaşamadım. Büyük Larousse ve Meydan Larousse ansiklopedilerinden toparlanan bilgilere göre, bölgeler itibarıyla daha sonraki göçlerin tarihçeleri şöyle:

1771'de Kırım'ı işgal eden Ruslar, 40.000'e yakın sivil kılıçtan geçirdi. Bu olay üzerine göç başladı. Kısa sürede yaklaşık 500.000 kişi göç etti. 1859-64 arasında tekrar göç oldu. Bu defa Nogaylar da göçe katıldı. 700.000 kişi göç etti. Bunların bir kısmı o dönemde Balkanlara yerleştirildi.

Kuzey Kafkasya'da 1780'de başlayan göç, önceleri 30.000 ve 15.000 gibi rakamlarla sürdü. 1855-63 arasında ise 295.000 kişi Türkiye'ye göç etti. 1864'te de Batı Kafkasya ve Kuban havalisindeki Türkler, bir ay içinde yurtlarını terk etmek zorunda bırakıldılar. Bir milyondan fazla göçmenin büyük kısmı yollarda öldü. 600.000 kişi güvenli bölgelere yerleştirildi.

1877-78 savaşı yani 93 harbi sonunda yaklaşık 500.000 kişi Anadolu'ya göç etti. Bu dönemde Azerbaycan'dan gelen göçlerin sayısı 40.000 civarındaydı.

1820'den sonra Yunanlılar Mora, Tesalya ve Ege adalarında oturan Türklere baskı uyguladılar. Bir yılda 32.000 sivil Türk'ü öldürdüler. Bu olaylardan sonra 1829'da Osmanlılar, Yunan Devleti'ni

resmen tanıldılar. 1830'da II. Mahmut şeyhülislâmdan fetva alarak, göçe onay verdi. Altı ay içerisinde Mora'daki bütün Türkler göç etti. 1864'te Girit'teki 60.000 Türk, Anadolu ve İstanbul'a göç etti. 1885-1923 arasında toplam 800.000 Türk Yunanistan'dan Anadolu'ya göçtü. 1923-33 arasında Türkiye Cumhuriyeti ile karşılıklı göç antlaşması imzalandı. Türkiye'den Yunanistan'a 150.000 Rum giderken, Türkiye'ye 400.000'e yakın Türk göç etti. 1878-1954 arasında Kıbrıs'tan 70.000 Türk Anadolu'ya göç etti.

1828'de Rusların Edirne'ye gelmesi üzerine 30.000 Türk Bulgaristan'dan göç etti. 1876-78 arasında ise 650.000 Türk göç etti ve çeşitli yerlere yerleştirildi. 1885-1923 arasında 500.000 kişi evlerini terk ederek Türkiye'ye gelmek zorunda kaldı. Bulgaristan'dan göçler 1990 yılına kadar sürdü. 800.000 civarında insan göç etti.

1806-1812 Rus ilerlemesinden sonra Eflak-Boğdan'dan 200.000 kişi göç etti. 1877-78 savaşıdan sonra Dobruca'dan 90.000 Türk Anadolu'ya göçtü. Romanya'dan göçler 1960 yılına kadar sürdü. Bu dönemde toplam 180.000 kişi göç etti.

1804'te Sırp isyanından kaçanlar, Bosna-Hersek ve Rumeli'ye göç ettiler. 1806-1812 Rus yayılmasında Sırlar, Türkler üzerinde tekrar katliam yaptılar. Kaçabilenler Kosova, Üsküp ve Manastır civarına yerleştirildiler. 1826'da yapılan Akkerman antlaşması ile 150.000 Türk Sırbistan'dan göç etti. 1867 yılında Sırların zulmünden kaçan Boşnaklardan 150.000 kadarı Türklerle birlikte Anadolu'ya göç etti. 1908-23 arasında 300.000, 1923-33 arasında da 350.000 Türk Sırbistan'dan göç etti. 1946-60 arasında 160.000, 1960-70 arasında da 44.000 kişi göç etti.

Göçlerle ilgili olarak verilen bu rakamlar göçü başarabilenlerdir. Saldırılarda ve yollarda ölenler hariçtir. Hem **çok uzun süreli** olmaları, hem **sayıları**, hem de **acıları bakımından Türklerin bu göçlerinin benzerine, dünya tarihinde rastlamak zordur.**

Halbuki, Osmanlı yönetimi bir geri çekiliş planı yapabiliirdi. Arnavut, Boşnak, Arap gibi çoğunluğu Müslüman olan halklara bağımsızlıklarını verebilirdi. Böylece, düşmanla aralarına tampon devletler oluşturmuş olurdu. Barış dönemlerinde de bu yerleri yönetmek ve kalkındırmak için para harcanmazdı. Savaş zamanında da buralara yapılan saldırıları, Osmanlı sınırları içerisinde olmadığından kendine yapılmış gibi görmeyerek, oraları savunmak zorunda kalmazlardı. Her savunma, hem manen hem de maddeten yıkım oluyordu.

Ama Türklerin dünya görüşleri böyle bir tedbir almalarına engeldir. Türkler, karşısındaki kötülük yapıyor diye, kendileri de hemen kötülük yapmazlar. Sabredip beklerler. Ancak karşı taraf "bardağı taşırdığında" şiddetle cezalandırırlar. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de Nahl Suresi 126. ayet şöyle diyor: "Eğer azap edecekseniz, size yapılan azap kadar azap ediniz. Ama, sabrederseniz and olsun ki o sabreden için daha iyidir." Yine Nahl Suresi 128. ayette "Allah korunanlarla ve iyilik edenlerle beraberdir." denilmektedir. Zaten Gök-Tanrıya inanan ve Göktürk alfabesini kullanan Balkan Bulgar Türklerinin hanı Kurum Hanın, iyilik yapma konusundaki inancının da buna benzer olduğunu daha önce belirtmiştik. Hatırlayalım; "Doğru insanı ve yalancıyı, Tanrı bilir. Bulgarlar Hıristiyanların iyiliği için çok çalıştılar. Ancak onlar bunu çabuk unuttu. Fakat Tanrı biliyor."

Bu yapıda olan insanların ırkçı olmaları düşünülemez. Ancak bazen bardağı taşıranlara kızarak heyecanlı davrananların hareketleri ırkçı bir yapıda görülebilir. Fakat bu davranışlar da kısa sürelidir. Uzun süren bir kin tutma olmaz. Düşmanları Türklere bir adım yaklaşırlarsa, Türkler mutlaka daha fazla yaklaşırlar.